

Цивільне право і цивільний процес

УДК 346.9:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14789689>

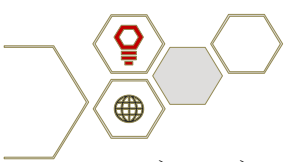
**Особливості укладення договорів купівлі-продажу, обміну чи
зберігання з використанням віртуальних активів**

Починок Олександр Вікторович

Західноукраїнський національний університет, аспірант кафедри цивільного права і процесу, ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-5000-219X>

Прийнято: 16.01.2025 | Опубліковано: 29.01.2025

***Анотація.** Метою даного дослідження є аналіз правових особливостей укладення договорів з використанням віртуальних активів в Україні, виявлення основних проблем практичного застосування законодавства та формулювання рекомендацій щодо його вдосконалення. У роботі застосовано методи нормативного та порівняльного права, аналізу судової практики та сучасних тенденцій розвитку ринку віртуальних активів. Результати дослідження показують, що стрімкий розвиток цифрових технологій та зростання популярності криптовалют сприяють необхідності оперативної адаптації цивільного законодавства. Аналіз законодавчих актів, зокрема Закону України «Про віртуальні активи», виявив низку правових невизначеностей, зокрема щодо укладення та виконання договорів купівлі-продажу, обміну та зберігання віртуальних активів. Досліджено специфічні ризики, пов'язані з волатильністю ринку, технічними збоїми та юридичною невизначеністю, а також розглянуто особливості судової та арбітражної практики в інших юрисдикціях, які можуть бути корисними для України. На основі аналізу пропонується конкретизація вимог до емітентів віртуальних активів, удосконалення механізмів регулювання децентралізованих бірж та посилення захисту прав учасників ринку. Висновки*

дослідження свідчать про необхідність подальшої адаптації законодавства до технологічних реалій, забезпечення прозорості та безпеки обігу віртуальних активів, а також розвитку спеціалізованої судової практики для підвищення правового захисту учасників ринку.

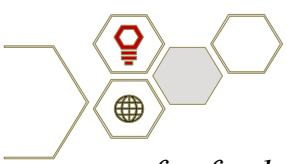
Ключові слова: правове регулювання, криптовалюти, смарт-контракти, судова практика, децентралізовані біржі, блокчейн-технології

Features of entering into purchase and sale, exchange, or storage agreements using virtual assets

Pochynok Oleksandr Viktorovich

Western Ukrainian National University, PhD Candidate at the Department of Civil Law and Process, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5000-219X>

Abstract. *The aim of this study is to analyze the legal features of entering into agreements using virtual assets in Ukraine, identify the main practical application issues of the legislation, and formulate recommendations for its improvement. The research employs methods of normative and comparative law, analysis of judicial practice, and current trends in the development of the virtual assets market. The study's findings indicate that the rapid development of digital technologies and the increasing popularity of cryptocurrencies necessitate the prompt adaptation of civil legislation. An analysis of legislative acts, particularly the Law of Ukraine "On Virtual Assets," revealed a number of legal uncertainties, especially regarding the conclusion and execution of purchase and sale, exchange, and storage agreements of virtual assets. The study explores specific risks associated with market volatility, technical failures, and legal uncertainty, as well as examines features of judicial and arbitration practices in other jurisdictions that may be beneficial for Ukraine. Based on the analysis, the study proposes the specification of requirements for virtual asset issuers, improvement of regulation mechanisms for decentralized exchanges, and strengthening the protection of participants' rights in the market. The study concludes that there is a need*

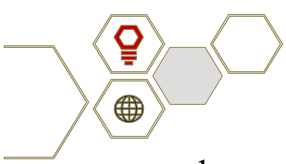
for further adaptation of legislation to technological realities, ensuring transparency and security in the circulation of virtual assets, and developing specialized judicial practice to enhance legal protection for market participants.

Keywords: *legal regulation, cryptocurrencies, smart contracts, judicial practice, decentralized exchanges, blockchain technologies*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій та популяризація криптовалют створили новий ринок віртуальних активів, що вимагає адекватного правового регулювання. Незважаючи на прийняття Закону України «Про віртуальні активи» та низки підзаконних актів, у сфері укладення та виконання договорів купівлі-продажу, обміну та зберігання віртуальних активів залишаються суттєві правові невизначеності. Це підвищує ризики для учасників ринку та ускладнює інтеграцію віртуальних активів у загальноцивільні правовідносини. Особливо гостро стоять питання визначення юридичного статусу віртуальних активів, регулювання діяльності криптовалютних бірж, а також забезпечення правового захисту учасників ринку у випадках спорів та невиконання договорів. Відсутність чітких нормативних положень щодо специфічних рис віртуальних активів, таких як волатильність, технічні збої та децентралізованість, ускладнює формування стабільної правової бази для їх обігу.

Аналіз дослідження проблеми. Питання структури правових відносин та їх регулювання у сфері обігу віртуальних активів в Україні досліджували: Т. Гудіма і В. Устименко, О. Кудь, М. Кучерявенко, Є. Смичок, В. Нагнібеда, К. Некіт, В. Новицький та В. Фица, А. Проценко, В. Полатай та А. Овчаренко, В. Рядінська тощо.

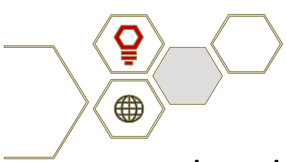
Дослідження правового регулювання віртуальних активів в Україні показує необхідність вдосконалення існуючих нормативно-правових актів для забезпечення ефективного функціонування ринку цифрових активів. Булеца С. зазначає, що блокчейн і криптовалюти мають специфічну правову природу, яка потребує окремого регулювання [3]. Van Eep підкреслює важливість визначення

цифрових активів як окремої категорії, що відрізняється від традиційних правових об'єктів [6]. Коннор вказує на необхідність розрізнення між віртуальною власністю та цифровими активами, що є суттєвим для правового регулювання [7]. Некіт наголошує на важливості захисту прав власників віртуальних активів через чітке визначення їхнього статусу та відповідальності зберігачів [8].

Мета статті. Метою цієї статті є аналіз правових особливостей укладення договорів з використанням віртуальних активів, визначення ключових проблем практичного застосування законодавства та формулювання пропозицій щодо його вдосконалення. Дослідження спрямоване на виявлення відмінностей між традиційними договірними конструкціями та договорами, що використовують віртуальні активи, а також на аналіз специфічних ризиків, таких як волатильність, технічні збої та юридична невизначеність. Крім того, стаття розглядає судову та арбітражну практику інших юрисдикцій з метою визначення можливих напрямків розвитку українського правового регулювання ринку віртуальних активів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність певного масиву наукових напрацювань та прийняття в Україні профільного Закону «Про віртуальні активи», низка аспектів правового регулювання сфери укладення договорів купівлі-продажу, обміну або зберігання віртуальних активів залишається невирішеною чи потребує додаткового дослідження. Перш за все, не до кінця з'ясоване питання визначення юрисдикції та застосовного права при укладенні договорів із використанням децентралізованих платформ, які часто не мають чіткої прив'язки до національних правових систем. По-друге, бракує комплексних досліджень, присвячених проблемам доказування фактів виконання чи невиконання зобов'язань у смарт-контрактах, а також визначенню юридичної сили записів у блокчейні. По-третє, потребує подальшої розробки порядок обчислення та стягнення збитків або компенсації в разі збоїв чи кібератак на кастодіальні сервіси або біржі. Залишається актуальним і питання чіткої регламентації статусу

емітентів віртуальних активів та механізму їх відповідальності, зокрема в умовах швидких технологічних змін і можливих правових колізій.

Вказані прогалини формують поле для подальших наукових досліджень, у межах яких вбачається:

Удосконалення норм Цивільного кодексу України та підзаконних актів щодо розмежування юрисдикції судових органів та правил вибору застосовного права у спорів, що виникають із «транскордонного» обігу віртуальних активів.

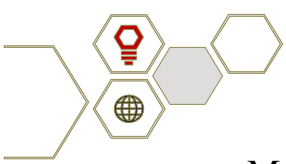
Розробки алгоритмів доказування фактів виконання/невиконання смарт-контрактів, включно з особливостями використання блокчейну як доказової бази.

Механізмів компенсації та страхування ризиків втрачених віртуальних активів, передусім у випадках збоїв мережі чи хакерських атак.

Визначення додаткових вимог до емітентів віртуальних активів (як забезпечених, так і незабезпечених), зокрема стосовно відповідальності за внесення недостовірної інформації або порушення процедури емісії.

Таким чином, подальша дослідницька діяльність у зазначених напрямках сприятиме гармонізації національного законодавства з сучасними міжнародними стандартами, посиленню правового захисту учасників ринку та підвищенню рівня прозорості й безпеки операцій із віртуальними активами.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток цифрових технологій та популяризація криптовалют значно вплинули на формування нового ринку — ринку віртуальних активів. Залучення блокчейн-платформ, зростання кількості операцій з біткоїном та іншими токенами стимулюють українське суспільство до швидкої адаптації цивільного законодавства. На законодавчому рівні це проявляється у прийнятті Закону України «Про віртуальні активи» та низки підзаконних актів, покликаних сформулювати засади правового регулювання відносин, що виникають у процесі обігу віртуальних активів. Проте залишається чимало невирішених питань, зокрема стосовно укладення й виконання договорів купівлі-продажу, обміну та зберігання віртуальних активів, де високий рівень правової невизначеності підвищує ризики для учасників ринку.

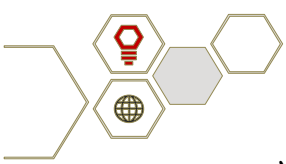

Метою цієї статті є аналіз правових особливостей укладення договорів з використанням віртуальних активів, визначення ключових проблем практичного застосування та формулювання пропозицій для вдосконалення законодавства. У фокусі дослідження — відмінності від традиційних договірних конструкцій, специфічні ризики (волатильність, технічні збої, юридична невизначеність), а також судова й арбітражна практика, що вже складається в окремих зарубіжних юрисдикціях і може бути корисною для України. Викладений матеріал відображає сучасні тенденції розвитку договірного права в умовах діджиталізації й покликаний сприяти удосконаленню правового інструментарію задля формування прозорих та безпечних механізмів обігу віртуальних активів.

У контексті сучасного цивільного права України віртуальні активи поступово набувають офіційного визнання завдяки появі профільного законодавства, зокрема Закону України «Про віртуальні активи» [1]. Цей нормативно-правовий акт встановлює регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів в Україні, визначає права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, а також засади державної політики у цій сфері. Однак Закон не застосовується до правовідносин, пов'язаних із випуском, обігом, зберіганням і погашенням електронних грошей, а також до правовідносин, що виникають під час емісії, обігу, викупу цінних паперів та виконання зобов'язань за ними [2].

В літературі часто обговорюються поняття «віртуальні активи» та «цифрові активи», які мають суттєві подібності, але водночас і певні відмінності. Законодавчі ініціативи, такі як консультативний документ Комісії Великобританії щодо цифрових активів, підтверджують цю взаємозв'язок. Автори, такі як Коннор [7], вважають віртуальну власність і цифрові активи синонімічними поняттями, тоді як ван Ерп [6] наголошує на їхній схожості як категорій, пов'язаних з інформацією. Некіт [8] використовує поняття цифрових активів для визначення прав на віртуальну власність.

Обидва поняття можуть мати як широке, так і вузьке значення. У широкому розумінні, цифрові активи та віртуальна власність охоплюють

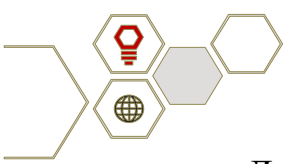
широкий спектр «нематеріальних» об'єктів, що існують у цифровому середовищі, таких як об'єкти в іграх, акаунти чи криптовалюти. Водночас, у вузькому розумінні, можна виділити кілька відмінностей:

- Контекст використання: Віртуальна власність зазвичай пов'язана з віртуальними світами та власністю, що існує всередині цих світів, тоді як цифрові активи використовуються в більш широкому контексті, включаючи блокчейн та криптовалюти.
- Визначення в документах: Наприклад, Принципи ЕЛІ та дослідження UNIDROIT визначають цифрові активи більш суворо, зосереджуючись на тих, що є передавними та контрольованими.

Ці розбіжності свідчать про те, що хоча віртуальні активи та цифрові активи часто використовуються як взаємозамінні терміни, вони мають різні юридичні контексти та значення. Лехаві [8], наприклад, розрізняє дані та цифрові активи, базуючись на визначеннях Банта та ван Ерпа. Дані визначаються як інформація, збережена на носії даних, тоді як цифрові активи включають конкретні об'єкти, такі як цифрові медіа, акаунти або криптоактиви.

Структура правових відносин, пов'язаних з обігом віртуальних активів, визначається комплексом нормативно-правових актів, основним з яких є Закон України «Про віртуальні активи». Цей Закон встановлює основні рамки регулювання ринку віртуальних активів, визначаючи ключових учасників, об'єкти правових відносин, системи забезпечення обігу, а також органи, відповідальні за нагляд та регулювання цієї сфери.

Перш за все, до основних суб'єктів правових відносин належать постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, та учасники ринку віртуальних активів. Постачальниками послуг є юридичні особи, які здійснюють діяльність у сфері зберігання, адміністрування, обміну та переказу віртуальних активів від імені третіх осіб. Ці суб'єкти зобов'язані дотримуватися строгих вимог щодо реєстрації та ліцензування, що включає підтвердження ділової репутації керівників, забезпечення необхідного розміру статутного капіталу та прозорості джерел фінансування [3].

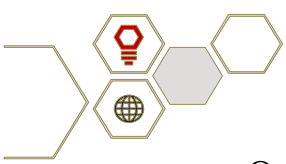

До учасників ринку віртуальних активів відносяться не лише постачальники послуг, а й будь-які особи, які здійснюють операції з віртуальними активами у своїх інтересах. Це можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, що активно використовують віртуальні активи для інвестицій, торгівлі або інших цілей. Закон встановлює права та обов'язки цих учасників, забезпечуючи їх можливістю вибору контрагентів, доступу до достовірної інформації, а також захисту своїх прав у випадку порушень [3].

Регулювання ринку віртуальних активів здійснюється двома основними державними органами: Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Національним банком України (НБУ). НКЦПФР відповідає за ліцензування криптовалютних компаній, часткове регулювання ринку та імплементацію міжнародних стандартів, таких як рекомендації FATF. НБУ здійснює нагляд за діяльністю постачальників послуг, забезпечуючи стабільність фінансової системи в контексті інтеграції віртуальних активів [9].

Об'єктом правових відносин з обігу віртуальних активів є віртуальний актив, який визначається як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [4]. Віртуальні активи можуть бути забезпеченими або незабезпеченими. Забезпечені віртуальні активи посвідчують майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав, тоді як незабезпечені не мають такої функції. Об'єктом забезпечення віртуального активу є інший об'єкт цивільних прав, права вимоги на який посвідчує цей віртуальний актив [7].

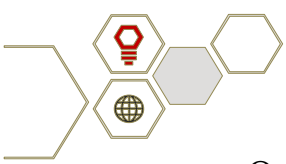
Система забезпечення обігу віртуальних активів включає програмні або програмно-апаратні комплекси обміну електронними даними, які забезпечують ідентифікацію та обіговоздатність віртуальних активів. Використання блокчейн-технологій або інших подібних систем гарантує прозорість, надійність та безпеку операцій з віртуальними активами. Всі транзакції фільтруються та записуються лише після ретельної перевірки, що запобігає незаконним операціям та забезпечує відповідність вимогам законодавства [8].

Особливу роль у структурі правових відносин займають емітенти криптоактивів. Відповідно до МіСА, емітенти криптоактивів – це юридичні особи, які пропонують громадськості будь-який тип криптоактивів або прагнуть отримати доступ до їхньої пропозиції на платформах для торгівлі криптовалютами. Закон України «Про віртуальні активи» відображає підходи МіСА щодо правового статусу постачальників послуг, проте потребує конкретизації щодо статусу емітентів віртуальних активів. Особливо важливо визначити вимоги до емітентів токенів електронних грошей, які повинні відповідати стандартам кредитних установ або установ електронних грошей відповідно до МіСА [11].

Крім того, криптовалютні біржі виступають як окремий суб'єкт правових відносин. На українському ринку функціонують біржі такі як «KUNA», «Exmo», «BTC TRADE UA», які наразі працюють як товариства з обмеженою відповідальністю з видом діяльності «консалтинг з комп'ютеризації». Після набуття чинності Закону «Про віртуальні активи» діяльність криптовалютних бірж підлягає державній реєстрації та ліцензуванню відповідно до нових вимог. Це передбачає дотримання жорстких стандартів реєстрації, включаючи підтвердження ділової репутації керівників, забезпечення необхідного розміру статутного капіталу та прозорості джерел фінансування. Закон також встановлює обов'язковість щорічного поновлення дозволів на надання послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, що сприяє підвищенню рівня контролю та відповідності діяльності бірж вимогам законодавства [12].

Впровадження Закону України «Про віртуальні активи» створює нові можливості та виклики для учасників ринку. Одним із ключових аспектів є процес реєстрації та ліцензування постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів. Закон передбачає обов'язкову державну реєстрацію та отримання ліцензії для юридичних осіб, які займаються зберіганням, обміном, переказом та наданням послуг у сфері віртуальних активів. Це включає суворі вимоги до ділової репутації керівників, розміру статутного капіталу та прозорості джерел фінансування, що сприяє підвищенню рівня довіри до ринку.

Особливу увагу приділено регулюванню криптовалютних бірж, які після набуття чинності Закону повинні відповідати новим стандартам реєстрації та ліцензування. Це передбачає забезпечення безпеки коштів користувачів, дотримання процедур ідентифікації клієнтів (KYC) та протидії відмиванню грошей (AML). Крім того, закон встановлює обов'язковість щорічного поновлення ліцензій, що дозволяє регуляторам ефективніше контролювати діяльність бірж та запобігати незаконним операціям [12].

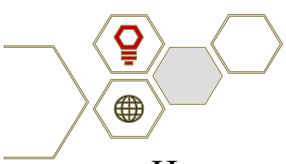
Впровадження Закону також стикається з певними викликами, такими як правова невизначеність щодо статусу емітентів віртуальних активів та відсутність регулювання децентралізованих бірж. Для подолання цих проблем необхідно продовжити удосконалення законодавства, конкретизувати вимоги до емітентів та розробити нормативні акти, що регулюватимуть діяльність децентралізованих платформ. Крім того, важливо враховувати швидкі технологічні зміни, впроваджувати гнучкі правові норми та посилювати міжнародну співпрацю для гармонізації українського законодавства з глобальними стандартами.

Таким чином, практична реалізація Закону «Про віртуальні активи» сприяє формуванню стабільного та прозорого ринку віртуальних активів в Україні, проте потребує подальшої конкретизації та адаптації до сучасних технологічних реалій для забезпечення ефективного правового захисту учасників ринку.

Укладення договорів обміну віртуальних активів є однією з ключових складових функціонування ринку віртуальних активів. Ці договори визначають умови, за яких відбувається обмін одного виду активів на інший, а також взаємовідносини між учасниками ринку. У цьому розділі розглянемо різновиди договорів обміну, умови їх укладення та основні проблеми відповідальності, що виникають у процесі їх реалізації.

Договори обміну віртуальних активів можна умовно розділити на два основні типи:

Обмін одного виду криптовалюти на іншу дозволяє учасникам ринку диверсифікувати свої інвестиції та реагувати на зміни ринкових умов.

Наприклад, обмін Bitcoin на Ethereum або інші альткоїни є поширеною практикою на централізованих криптовалютних біржах, які виступають посередниками та забезпечують ліквідність ринку.

Обмін віртуальних активів на фіатну валюту є критично важливим для забезпечення конвертованості криптовалют у реальні кошти, необхідні для здійснення повсякденних транзакцій. Цей вид обміну часто регулюється більш суворо через необхідність дотримання фінансових нормативів та антимонопольних вимог [2].

Криптові біржі відіграють ключову роль у процесі обміну віртуальних активів, забезпечуючи платформу для проведення транзакцій між користувачами. Централізовані біржі, такі як Binance або Coinbase, надають послуги з обміну, зберігання та управління криптовалютами, проте вони можуть бути вразливими до хакерських атак та регуляторних обмежень [3].

Децентралізовані біржі (DEX), такі як Uniswap або SushiSwap, дозволяють користувачам здійснювати обміни безпосередньо між собою за допомогою смарт-контрактів. Це забезпечує більшу приватність та контроль над власними активами, проте водночас створює додаткові виклики щодо безпеки та відповідальності [4].

Умови обміну віртуальних активів є фундаментальними для визначення прав та обов'язків сторін договору. Основні аспекти договірної регламентації включають встановлення курсу обміну, комісійних зборів та термінів виконання операцій.

Встановлення курсу обміну є критично важливим для забезпечення справедливості та прозорості угоди. Курси обміну можуть бути визначені за ринковими показниками, які регулярно оновлюються на криптовалютних біржах, або ж за узгодженими між сторонами фіксованими курсами. Вибір методу визначення курсу впливає на ризики, пов'язані з коливаннями ринкових цін, та на загальну привабливість угоди для учасників [15].

Комісії за проведення обміну також є важливим чинником. Вони можуть варіюватися залежно від платформи, обсягу транзакції та типу активів, що

обмінюються. Прозоре визначення комісійних зборів дозволяє уникнути непорозумінь та забезпечує довіру між сторонами договору [6].

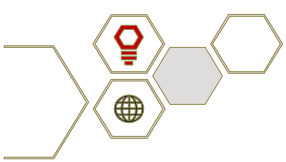
Терміни виконання операцій визначаються умовами договору та можуть бути як негайними, так і здійснюватися протягом певного періоду часу. Швидкість виконання обміну є важливим фактором, особливо у випадках, коли ринкові умови швидко змінюються [7].

Крім того, формулювання зобов'язань та відповідальності сторін є ключовим аспектом договірної регламентації. Умови договору повинні чітко визначати обов'язки постачальника послуг та учасника ринку, а також механізми вирішення можливих порушень. Наприклад, у випадку невиконання зобов'язань однією зі сторін, договори повинні передбачати механізми відшкодування збитків або інші форми компенсації [8].

Однією з основних проблем, що виникають при укладенні договорів обміну віртуальних активів, є визначення юрисдикції та застосовного права, особливо коли обмін відбувається на зарубіжній платформі. У такому випадку виникає питання, яке законодавство буде застосовуватися до договору та які судові органи матимуть компетенцію розглядати спори. Відсутність єдиного правового поля для регулювання міжнародних обмінів створює правову невизначеність та ускладнює процес вирішення спорів між сторонами [10].

Другим викликом є вирішення спорів. Оскільки традиційна судова практика щодо обміну віртуальних активів ще обмежена, учасники ринку часто звертаються до альтернативних методів вирішення спорів, таких як онлайн-арбітраж або медіація. Онлайн-арбітраж дозволяє швидко та ефективно вирішувати конфлікти без необхідності проходження через довгі судові процеси, проте його застосування може бути обмеженим у випадках, коли одна зі сторін не погоджується з вибором арбітражного органу [11].

Судова практика у сфері обміну віртуальних активів поки що є обмеженою, що пов'язано з новизною ринку та відсутністю спеціалізованих судів. Це ускладнює створення прецедентів, які могли б слугувати орієнтирами для вирішення подібних спорів у майбутньому. Відсутність достатньої кількості

судових рішень також ускладнює правову захищеність учасників ринку та може призводити до збільшення ризиків у здійсненні обмінних операцій [12].

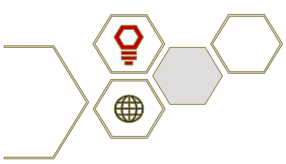
Укладання договорів зберігання віртуальних активів є важливою складовою ринку цифрових активів, оскільки забезпечує безпеку та збереження цих активів для їхніх власників. Цей розділ розглядає специфіку предмета договору зберігання, правове регулювання кастодіальних послуг, а також розмежування договорів зберігання з іншими видами договорів.

Традиційно договір зберігання стосується речей у матеріальній формі, таких як коштовності, документи або інші фізичні об'єкти. Проте віртуальні активи, на відміну від матеріальних речей, не мають фізичної субстанції і існують у вигляді цифрових записів у блокчейн-мережах або інших електронних системах. Це створює необхідність адаптації традиційних правових концепцій до особливостей цифрових активів.

Віртуальні активи можуть зберігатися у різних формах, зокрема у кастодіальних гаманцях (custodial wallets) або біржових гаманцях, які надають послуги зберігання та управління цими активами. Кастодіальні послуги передбачають, що зберігач (кастодіан) бере на себе відповідальність за безпеку та збереження віртуальних активів клієнта, забезпечуючи їхню недоступність для сторонніх осіб та захист від несанкціонованого доступу.

Правове регулювання кастодіальних послуг є ключовим для забезпечення захисту інтересів власників віртуальних активів. Законодавство повинно встановлювати чіткі зобов'язання зберігача щодо гарантування недоступності активів для сторонніх осіб. Це включає впровадження технічних та організаційних заходів, які забезпечують безпеку зберігання, а також відповідальність зберігача за можливі порушення безпеки.

Відповідальність за втрату або крадіжку віртуальних активів може виникати внаслідок хакерських атак, технічних помилок або недбалості з боку зберігача [14]. Законодавство повинно передбачати механізми відшкодування збитків власникам активів у випадку порушення зобов'язань зберігача. Це може

включати страхування активів, обов'язкові резерви коштів для відшкодування втрат або інші форми компенсації [5].

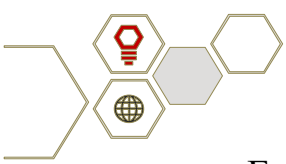
Важливою є також диференціація договорів зберігання від інших видів договорів, таких як договір про надання послуг, зокрема хмарних. Договір зберігання має свої специфічні правові наслідки, оскільки передбачає відповідальність за збереження та захист активів, тоді як договір про надання послуг може охоплювати широкий спектр діяльності без прямої відповідальності за збереження активів [6].

Крім того, права та обов'язки зберігача мають бути чітко визначені. Наприклад, чи може зберігач використовувати активи на свій розсуд, чи необхідно отримувати додаткову згоду власника для будь-яких операцій з активами [7]. Законодавство повинно встановлювати межі повноважень зберігача, забезпечуючи захист прав власників та запобігаючи можливим конфліктам інтересів.

Укладення договорів із використанням технологій блокчейн, зокрема смарт-контрактів, вимагає особливої уваги до питань доказування фактів виконання зобов'язань та забезпечення їхньої юридичної сили. Цей розділ розглядає основні аспекти доказової бази та питання форс-мажору у контексті використання блокчейн-технологій у договірних відносинах.

Однією з ключових переваг використання блокчейн-технологій у договорах є можливість створення незмінних записів, що підтверджують факти передачі активів або виконання зобов'язань сторін.

Записи у блокчейні як доказ факту передачі активу або виконання зобов'язання. Технологія блокчейн дозволяє автоматично фіксувати всі транзакції у вигляді блоків даних, які зберігаються у децентралізованій мережі. Ці записи мають високий рівень достовірності та складності для змін, що робить їх надійним доказом у випадку виникнення спорів. Наприклад, смарт-контракти, які автоматично виконуються при досягненні певних умов, можуть підтверджувати факт виконання зобов'язань без необхідності стороннього втручання [2].

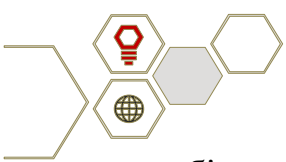
Електронний цифровий підпис (КЕП) та інші способи ідентифікації сторін. Використання електронного цифрового підпису є одним із способів забезпечення автентичності та цілісності договорів, укладених у цифровій формі. КЕП дозволяє ідентифікувати сторони договору та підтвердити їхню згоду на умови угоди, що укладається. Крім того, інші методи ідентифікації, такі як біометричні дані або двофакторна аутентифікація, можуть бути використані для підвищення рівня безпеки та достовірності укладених договорів [4].

Використання смарт-контрактів у договірних відносинах піднімає питання про можливість оскарження умов договору та внесення змін до нього у випадках, коли вони виявляються несправедливими або незаконними.

Чи можна оскаржити умови смарт-контракту, якщо вони виявилися несправедливими чи незаконними. Смарт-контракти, будучи програмними кодами, виконують умови автоматично без можливості їхньої зміни після укладення. Проте, якщо умови смарт-контракту порушують законодавство або принципи справедливості, сторони можуть звернутися до суду для їхнього перегляду. Однак, це створює юридичну невизначеність, оскільки традиційні судові механізми можуть не бути повністю адаптовані до специфіки блокчейн-технологій [6].

Механізми внесення змін/скасування смарт-контрактів (hard fork, soft fork тощо). У випадку необхідності внесення змін до смарт-контракту існують технічні механізми, такі як hard fork та soft fork. Hard fork передбачає створення нової версії блокчейну, яка несумісна з попередньою, що дозволяє внести радикальні зміни до коду контракту. Soft fork, у свою чергу, дозволяє впроваджувати зміни без порушення сумісності з попередніми версіями блокчейну. Проте, ці механізми потребують широкої згоди учасників мережі, що може бути складним у децентралізованих системах.

У сфері обігу віртуальних активів виникає низка юридичних викликів, пов'язаних з розв'язанням спорів та визначенням юрисдикції. Цей розділ розглядає основні аспекти міжнародного характеру операцій, порівняння

арбітражу та державних судів, а також аналізує українську судову практику у цій сфері.

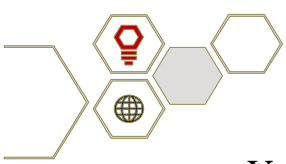
Віртуальні активи, завдяки своїй децентралізованій природі та глобальному охопленню, часто використовуються у міжнародних операціях. Це створює складнощі при визначенні застосовного права та компетентного суду у випадках спорів між сторонами, які знаходяться в різних державах або використовують платформи, зареєстровані в інших юрисдикціях.

Визначення застосовного права та суду. У випадках, коли сторони договору знаходяться в різних країнах, або платформа для обміну віртуальними активами зареєстрована за кордоном, виникає питання, яке законодавство має застосовуватись до договору та який суд матиме юрисдикцію розглядати спори. Згідно з принципами міжнародного приватного права, сторони можуть визначити застосовне право у договорі. Однак, якщо такого визначення немає, суди можуть застосовувати правила конфлікту законів, що передбачають, наприклад, застосування права місця виконання зобов'язань або місця укладення договору [4].

Одним із основних методів розв'язання спорів у сфері віртуальних активів є арбітраж, який часто порівнюється з традиційним державним судочинством.

Можливість закріплення у договорі арбітражної застереження. Сторони договору можуть погодитися на арбітраж як метод вирішення спорів, включивши відповідну клаузулу в договір обміну або зберігання віртуальних активів [5]. Арбітражна застереження дозволяє уникнути тривалих та дорогих судових процесів, забезпечуючи швидке та конфіденційне вирішення спорів [6].

Плюси і мінуси онлайн-арбітражу. Онлайн-арбітраж стає все більш популярним завдяки своїй зручності та доступності. Переваги включають швидкість вирішення спорів, зниження витрат та можливість участі сторін з різних країн без необхідності фізичної присутності. Недоліки полягають у відсутності обов'язкової юридичної сили арбітражних рішень у всіх юрисдикціях, можливих труднощах з виконанням рішень арбітражу за межами країни його проведення та обмеженій можливості апеляції [8].

Українська судова практика щодо спорів, пов'язаних з віртуальними активами, поки що є обмеженою через новизну ринку та відсутність спеціалізованих судових інституцій у цій сфері. Проте вже існують деякі кейси, які формують прецеденти для подальшого розвитку судової практики [9].

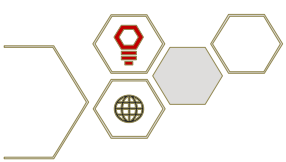
Аналіз наявних кейсів. Наприклад, суди України розглядали спори щодо порушення умов договорів обміну криптовалюти, де основною проблемою була визначення застосовного права та відповідальності сторін за невиконання зобов'язань. Відсутність прецедентів ускладнює прогнозування результатів судових процесів та підвищує ризики для учасників ринку [11].

Напрями розвитку прецедентів. Очікується, що з ростом обсягу операцій з віртуальними активами судова практика буде розвиватися, створюючи більше прецедентів щодо розв'язання спорів. Це включає визначення правил застосування права, обґрунтування відповідальності за порушення договорів та забезпечення правового захисту учасників ринку [12].

Висновки. Незважаючи на наявність законодавчих актів, що регулюють обіг віртуальних активів, існують суттєві прогалини, які потребують вдосконалення для забезпечення ефективного та безпечного функціонування ринку цифрових активів.

Цивільний кодекс України потребує інтеграції спеціальних норм, що враховують специфіку віртуальних активів. Це включає визначення правового статусу віртуальних активів, їх класифікацію як майна або окремої категорії об'єктів цивільних прав, а також регулювання договорів обміну та зберігання віртуальних активів. Необхідно розробити окремі статті, які б чітко визначали права та обов'язки сторін договорів, механізми захисту прав власників віртуальних активів, а також відповідальність за порушення умов договорів. Це дозволить забезпечити правову визначеність та знизити ризики для учасників ринку.

Віртуальні активи тісно пов'язані з різними галузями права, такими як податкове, фінансове, банківське та валютне регулювання. Необхідно забезпечити узгодження нормативно-правових актів цих галузей з

законодавством про віртуальні активи для уникнення конфліктів та забезпечення комплексного регулювання ринку.

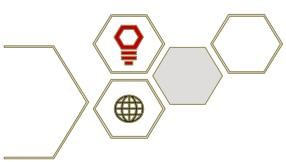
Українське законодавство має бути гармонізовано з міжнародними стандартами, такими як директива MiCA Європейського Союзу та рекомендації FATF. Це забезпечить сумісність національного законодавства з глобальними тенденціями та сприятиме інтеграції України у міжнародні ринки віртуальних активів.

Розробка та імплементація норм, що відповідають міжнародним стандартам, дозволить підвищити довіру до українського ринку віртуальних активів, забезпечити його конкурентоспроможність та захистити інтереси учасників ринку на міжнародному рівні.

Для покращення правового регулювання укладення договорів із віртуальними активами та зменшення правової невизначеності необхідне включення чітких визначень та регулювань щодо віртуальних активів у Цивільний кодекс України, що враховують їхню нематеріальну природу та особливості обігу. Конкретизація вимог до постачальників послуг: Встановлення детальних стандартів щодо ліцензування, безпеки та прозорості для кастодіальних послуг та криптовалютних бірж, включаючи обов'язкове страхування активів та створення резервів для відшкодування збитків.

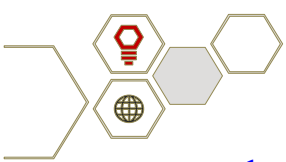
Гармонізація з міжнародними стандартами: Адаптація національного законодавства до директиви MiCA Європейського Союзу та рекомендацій FATF для забезпечення сумісності з глобальними тенденціями та полегшення міжнародної інтеграції ринку віртуальних активів. Створення судової практики: Заохочення розвитку судової практики щодо спорів з віртуальними активами через спеціалізацію судів та підготовку суддів до розгляду таких справ. Розвиток арбітражу та медіації як альтернативних методів вирішення спорів, забезпечення їхньої ефективності та доступності для учасників ринку.

Організація навчальних програм та інформування учасників ринку про правові аспекти обігу віртуальних активів сприятиме зменшенню ризиків та підвищенню рівня захисту сторін.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX> (дата звернення: 05.01.2025).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 05.01.2025).
3. Булеца С. Блокчейн і криптовалюти у цивільному обігу: правова природа та особливості регулювання // Часопис цивілістики. 2021. № 2. С. 17–26.
4. Law Commission. Digital Assets – Consultation Paper. [online] [Accessed 2023-05-08]. Available from: <https://s3-euwest-2.amazonaws.com/lawcom-prod-storage-11jsxou24uy7q/uploads/2022/07/Digital-Assets-Consultation-Paper-LawCommission-1.pdf>.
5. MiCA. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on Markets in Crypto-assets (MiCA). URL: <https://eur-lex.europa.eu/> (дата звернення: 05.01.2025).
6. Van Erp, Sjef. Ownership of Data: The Numerus Clausus of Legal Objects. Revised and expanded version of an article, Ownership of Digital Assets, originally written as a contribution to a Festschrift. [online]. [Accessed 2023-08-31]. Available from: <https://scholarship.law.wm.edu/propertyjournal/6/>.
7. Connor, John. Digital Life after Death: The Issue of Planning for a Person's Digital Assets after Death. Estate Planning & Community Property Law Journal. 2011, (2), p. 303.
8. Nekt, Kateryna. Social Media Account as an Object of Virtual Property. Masaryk University Journal of Law and Technology. 2020, vol. 14, no. 2, p. 208. Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=4796480>.
9. FATF. Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. October 2021. URL: <https://www.fatf-gafi.org/publications> (дата звернення: 05.01.2025).
10. Ковалевич І. І. Правові особливості регулювання криптовалютних бірж в Україні. URL:

<https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/96f633a1-8b95-46ec-ac65-98862b7b8770/content#page=63> (дата звернення: 03.10.2023).

11. Гудіма Т., Джабраїлов Р., Устименко В. Правове регулювання ринку віртуальних активів в Україні та Європейському Союзі: порівняльне дослідження. URL: https://www.researchgate.net/profile/RuslanDzhabrailov/publication/371220252_Pravove_reguluvanna_rinku_virtualnih_aktiviv_v_Ukraini_ta_Evropejskomu_Souzi_porivnalne_doslidzenna/links/6478eae079a722376504172d/Pravove-reguluvanna-rinku-virtualnih-aktiviv-v-Ukraini-ta-Evropejskomu-Souzi-porivnalne-doslidzenna.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
12. Кудь О. О., Кучерявенко М. П., Смичок Є. М. Цифрові активи та їх правове регулювання у світі розвитку технології блокчейн: монографія. Харків: Право. 2019. С. 33.
13. Грудницький В. М. Правове регулювання обігу віртуальних (цифрових) активів в Україні. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/315/301> (дата звернення: 03.10.2023).
14. Кобильнік Д., Никонова М. Особливості використання віртуальних активів: фінансово-правовий аспект. Публічне право. 2022. No 4 (48). С. 117–125.
15. Дерев'янко Б.В. Потреба в легітимації операцій із криптовалютою під час воєнного стану. Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір : матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 8 червня 2022 р.). Полтава : ПУЕТ, 2022. 114 с. С. 32–34.